

SOLIDARUMO FONDAS

Europos Sąjungos solidarumo fondas suteikia galimybę ES finansiškai remti valstybę narę, narystės ES siekiančią šalį ar regioną įvykus didelėms gaivalinėms nelaimėms.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 175 straipsnio trečia pastraipa ir 212 straipsnio 2 dalis, 2002 m. lapkričio 11 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2012/2002, įsteigiantis Europos Sąjungos solidarumo fondą, ir 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 661/2014, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2012/2002, įsteigiantis Europos Sąjungos solidarumo fondą.

TIKSLAI

Europos Sąjungos solidarumo fondas suteikia galimybę ES solidariai ir veiksmingai remti valstybės narės ar narystės ES siekiančios šalies pastangas pašalinti didelių gaivalinių nelaimių padarinius. Iš ES solidarumo fondo, kuris nėra finansuojamas iš ES biudžeto, kiekvienais metais gali būti skiriama iki 500 mln. EUR lėšų (2011 m. kainomis), kurios papildo atitinkamos valstybės narės (ar kelių valstybių narių) neatidėliotiniams veiksams skiriamas viešasis išlaidas.

BIUDŽETAS IR LAIMĖJIMAI

ES solidarumo fondas įsteigtas 2002 m. lapkričio 11 d. Reglamentu (EB) Nr. 2012/2002 kaip atsakas į katastrofiškus potvynius, niokojusius Vidurio Europą 2002 m. vasarą. Nuo tada 80 nelaimių (įskaitant potvynius, miškų gaisrus, žemės drebėjimus, audras ir sausrą), įvykusių 24 skirtingose Europos šalyse, atvejais buvo gauta fondo parama, kurios bendra vertė sudarė daugiau kaip 5 mlrd. EUR.

A. Taikymo sritis ir atitiktis reikalavimams

ES solidarumo fondo parama visų pirma teikiama įvykus didelei gaivalinei nelaimei, kai itin pablogėja gyvenimo sąlygos, gamtinė aplinka ar ekonomika viename ar daugiau valstybės narės arba narystės ES siekiančios šalies regionų. Gaivalinė nelaimė laikoma didele, kai jos padaryti tiesioginiai nuostoliai (valstybėje narėje ar narystės siekiančioje šalyje) viršija 3 mlrd. EUR (2011 m. kainomis) arba sudaro daugiau kaip 0,6 proc. valstybės paramos gavėjos bendrųjų nacionalinių pajamų. Taip pat apibrėžta regioninė gaivalinė nelaimė: tai bet kuri gaivalinė nelaimė NUTS 2 regione, dėl kurios padaryta tiesioginė žala viršija 1,5 proc. to regiono bendrojo vidaus produkto (BVP).

Atokiausių regionų atveju, kaip apibrėžta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 349 straipsnyje, ši nustatyta riba yra 1 proc. regiono BVP.

1. Priemonės

ES solidarumo fondo parama – tai dotacija, kuria fondas papildo valstybės paramos gavėjos viešąsias išlaidas ir kuri skirta žalos, kuri iš esmės yra nedraustina, mažinimo priemonėms finansuoti. Tinkamos finansuoti skubios priemonės yra šios:

- nedelsiant atstatoma energijos, geriamojo vandens tiekimo, nuotekų, telekomunikacijų, transporto, sveikatos priežiūros ir švietimo infrastruktūra ir įrenginiai;
- suteikiamas laikinas būstas ir finansavimas gelbėjimo tarnyboms, kad būtų patenkinti nukentėjusių gyventojų poreikiai;
- nedelsiant stiprinama kultūros paveldo prevencinė infrastruktūra ir apsauga;
- valomos nelaimės ištiktos vietos, be kita ko, natūralios gamtinės zonos.

2. Paraiškos pateikimas

Ne vėliau kaip per dvylika savaičių po to, kai paaiškėja pirmieji nelaimės padariniai, nukentėjusioji valstybė turi pateikti Komisijai paraišką ES solidarumo fondo paramai gauti. Ji turi įvertinti bendrą tiesioginę gaivalinės nelaimės padarytą žalą ir jos poveikį gyventojams, ekonomikai ir susijusiai aplinkai, taip pat priemonių, kurių reikia imtis, sąnaudas, nurodo kitus finansavimo šaltinius ir pateikia nelaimių rizikos prevencijos ir valdymo srities Sąjungos teisės aktų, susijusių su gaivalinės nelaimės pobūdžiu, įgyvendinimo aprašymą.

3. Įgyvendinimas

Paramos skyrimo procedūra ir po to vykstanti biudžeto procedūra gali trukti kelis mėnesius. Kai skiriami asignavimai, Komisija pasirašo susitarimą su valstybe paramos gavėja ir skiria dotaciją.

2014 m. atlikus reformą numatyta galimybė valstybėms narėms prašyti išankstinių mokėjimų, dėl kurių skyrimo, jei yra pakankamai lėšų, sprendžia Komisija. Išankstinio mokėjimo suma negali viršyti 10 proc. numatomos bendros finansinio įnašo iš ES solidarumo fondo sumos ir yra ne didesnė kaip 30 mln. EUR.

Valstybė paramos gavėja yra atsakinga už dotacijos panaudojimą ir panaudojimo auditą (vis dėlto Komisija gali atlikti ES solidarumo fondo finansuojamų veiksmų patikrinimus vietoje). Neatidėliotoms priemonėms gali būti skiriamas finansavimas atgaline data, kad būtų padengtos nuo pirmosios nelaimės dienos atliktų darbų sąnaudos.

Dvigubas priemonių finansavimas neįmanomas, o valstybė paramos gavėja privalo užtikrinti, kad iš ES solidarumo fondo padengtos sąnaudos nebūtų dengiamos panaudojant kitas Sąjungos finansines priemones (visų pirma priemones, skirtas sanglaudos, žemės ūkio ar žuvininkystės politikai įgyvendinti).

4. Dotacijos naudojimas

Dotacija turi būti panaudojama per 18 mėnesių nuo skyrimo dienos. Valstybė paramos gavėja turi gražinti nepanaudotą dotacijos dalį. Praėjus šešiams mėnesiams po šio

18 mėnesių laikotarpio pabaigos, ji Komisijai pateikia įgyvendinimo ataskaitą. Šiame dokumente turi būti išsamiai nurodytos išlaidos, kurios atitinka ES solidarumo fondo paramos teikimo reikalavimus, taip pat visas kitas gautas finansavimas, įskaitant draudimo išmokas ir iš trečiųjų subjektų gautas kompensacijas.

5. Metinė ataskaita ir Audito Rūmų patikros

Komisija pateikia metinę ES solidarumo fondo veiklos ataskaitą. Naujausia metinė ataskaita yra 2016 m. ataskaita ir joje nurodyta, kad tais metais Komisija gavo šešias paraiškas: Graikijos paraišką (žemės drebėjimas Lefkadoje); Jungtinės Karalystės paraišką (potvynis); Vokietijos paraišką (potvynis Žemutinėje Bavarijoje); Kipro paraišką (sausra ir gaisrai); Portugalijos paraišką (gaisrai Madeiroje) ir Italijos paraišką (žemės drebėjimai). Visas šias paraiškas Komisija patvirtino. Po žemės drebėjimo Graikijoje ir potvynio Vokietijoje ES solidarumo fondo lėšos panaudotos 2016 m., o dėl kitų keturių paraiškų sprendimai priimti 2017 m. pradžioje. Remiantis šia metine ataskaita, 2016 m. užbaigtos keturios ankstesnės Solidarumo fondo intervencijos procedūros.

Specialiojoje 2012 m. Audito Rūmų ataskaitoje aptartas 2009 m. Italijos Abrucų regiono Akvilos mieste įvykęs žemės drebėjimas. Nuo tada, kai įsteigtas ES solidarumo fondas, tai didžiausia gaivalinė nelaimė, kurios atveju panaudotos fondo lėšos. Visa suteikta parama sudarė daugiau kaip 500 mln. EUR. Ataskaitoje padaryta išvada, kad visi finansuoti projektai, išskyrus vieną ypač sudėtingą projektą (CASE), atitiko reglamentą.

B. 2014 m. atlikta Europos Sąjungos solidarumo fondo reforma

2005 m. Komisija pateikė pasiūlymų išplėsti paramos skyrimo sritį ir sumažinti ribą, kurią pasiekus skiriamas finansavimas, tačiau dauguma valstybių narių atmetė šiuos pasiūlymus. Siekdama rasti išeitį iš šios padėties, Komisija 2011 m. spalio 6 d. komunikate dėl Europos Sąjungos solidarumo fondo ateities pasiūlė būdų, kaip gerinti fondo veikimą, tačiau diskusijos nebuvo atnaujintos. 2013 m. liepos 25 d. Komisija pateikė naują pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, dėl kurio po to buvo deramasi pagal įprastą teisėkūros procedūrą ir kurį priėmus įsigaliojo 2014 m. gegužės 15 d. iš dalies pakeistas Reglamentas (ES) Nr. 661/2014. Į naujas taisykles, reglamentuojančias ES solidarumo fondo įgyvendinimą, įtraukti šie elementai:

- greitesnė procedūra, po kurios atliekamas mokėjimas, numatyta išankstinių mokėjimų galimybė, šalims paramos gavėjoms suteikiama daugiau laiko panaudoti joms skirtas dotacijas (pratęsta nuo 12 iki 18 mėnesių);
- patikslinta taikymo sritis ir tinkamumo finansuoti taisyklės;
- daugiau dėmesio skiriama gaivalinių nelaimių prevencijai ir jų padarinių mažinimui.

C. „Omnibus“ reglamente numatytos supaprastinimo priemonės

Sudėtingame „Omnibus“ reglamente (2018 m. liepos 18 d. Reglamentas (ES, Euratomas) 2018/1046, kuris apima peržiūrėtą Finansinį reglamentą ir iš dalies keičia kelis reglamentus vienu metu) nustatytas supaprastintas Europos Sąjungos solidarumo fondo lėšų panaudojimas (taisomųjų biudžetų projektai) ir lėšų pervedimo procedūros, taip pat savaiminis įsipareigojimų asignavimų perkėlimas į kitus metus.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Savo 2013 m. sausio 15 d. rezoliucijoje dėl Europos Sąjungos solidarumo fondo, jo įgyvendinimo ir taikymo^[1] Parlamentas pabrėžė ES solidarumo fondo, kaip pagrindinės priemonės, kurią taikydama ES gali reaguoti į dideles nelaimės, svarbą. Jis taip pat kritikavo tai, kad praeina nepagrįstai daug laiko, kol suteikiama parama nukentėjusiems regionams ar valstybėms narėms, ir paragino sutrumpinti tą laiką supaprastinant atitinkamas procedūras ir sudarant išankstinių mokėjimų galimybes (šios nuostatos buvo įtrauktos į naująjį 2013 m. liepos mėn. pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto). Į Komisijos pasiūlymą taip pat įtrauktos kitos Parlamento rekomendacijos, pavyzdžiui, dėl to, kad reikia aiškiau ir tiksliau apibrėžti nelaimės sąvoką ir Fondo lėšų panaudojimo sritį, kad sumažėtų daugelio valstybių narių, kurios nepitaria šios ES priemonės reformai, skepticizmas.

Remdamiesi pirmiau minėtu 2013 m. liepos mėn. Komisijos pasiūlymu, Parlamentas ir Taryba priėmė atitinkamas savo pozicijas, kurių pagrindu 2014 m. vasario mėn. vyko tarpinstitucinės derybos ir po trijų posėdžių per pirmąjį svarstymą įprastos teisėkūros procedūros metu buvo pasiektas kompromisas. Naujos taisyklės įsigaliojo 2014 m. birželio mėn.

Parlamento derybinėje pozicijoje buvo išreikšta tvirta parama išankstinio mokėjimo mechanizmui. Ši nauja nuostata, kurią Taryba pradžioje buvo išbraukusi, yra pasiektas kompromiso dalis (taikoma Komisijos pasiūlyme numatyta ribinė vertė – 10 proc., bet ne daugiau kaip 30 mln. EUR).

Galutiniame susitarime palikta Komisijos pasiūlyme reikalavimus atitinkančioms regioninėms nelaimėms numatyta (1,5 proc. regiono BVP) ribinė vertė, tačiau Parlamentui pavyko pasiekti, kad atokiausiems Europos Sąjungos regionams būtų taikoma mažesnė (1 proc. BVP) ribinė vertė. Kiti laimėjimai – valstybėms narėms taikomas paraiškų pateikimo terminas pratęstas iki 12 savaičių (Komisijos ir Tarybos pozicija – 10 savaičių), Komisijai nustatytas 6 savaičių terminas, per kurį ji privalo pateikti atsakymą paraiškos pateikėjams, taip pat iki 18 mėnesių pratęstas laikotarpis, per kurį turi būti panaudotos iš ES solidarumo fondo gautos lėšos (Komisijos ir Tarybos pozicija – 12 mėnesių).

Iš esmės parama negali būti teikiama techninei pagalbai finansuoti, tačiau Parlamento pozicijoje pasiūlyta nuo šios taisyklės nukrypti leidžianti nuostata ir ji buvo įrašyta kompromisiniame tekste: su projektų parengimu ir įgyvendinimu tiesiogiai susijusios techninės pagalbos sąnaudos gali būti finansuojamos.

Savo 2016 m. gruodžio 1 d. rezoliucijoje „Europos Sąjungos solidarumo fondas. Vertinimas“^[2] Parlamentas pabrėžė 2014 m. atliktos peržiūros svarbą, kadangi ją atlikus pavyko įveikti blokavimą Taryboje ir galiausiai atsižvelgta į ne kartą Parlamento pareikštus raginimus gerinti reagavimą ir didinti pagalbos veiksmingumą, siekiant užtikrinti, kad būtų greitai ir skaidriai reaguojama ir padedama nuo gaivalinių nelaimių nukentėjusiems gyventojams.

[1]OL C 440, 2015 12 30, p. 13.

[2]OL C 224, 2018 6 27, p. 140.

Parlamentas pritarė naujoms nuostatomis, kurias Komisija pasiūlė minėtame „Omnibus“ pasiūlyme, ir, kaip vienas iš teisės aktų leidėjų, pagal įprastą teisėkūros procedūrą pritarė pakeitimams, kuriais siekiama supaprastinimo bei lengviau panaudoti finansavimą.

Marek Kołodziejcki
01/2020

